

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Bezuinigingen: een beschouwing: na jaren van grote economische groei verkeert Nederland in een economische recessie

Visscher, E.; Elk, S. van

Citation

Visscher, E., & Elk, S. van. (2003). Bezuinigingen: een beschouwing: na jaren van grote economische groei verkeert Nederland in een economische recessie. *Bestuurskundige Berichten*, 18(5), 14-15. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211155>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211155>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Bezuinigingen: een beschouwing

Na jaren van grote economische groei verkeert Nederland in een economische recessie.

Een jaarlijkse 'normale' groei van zo'n 2.5 % per jaar heeft plaats gemaakt voor een groei van maar 0.5 % in de periode 2001 tot en met 2004. Dit gaat gepaard met een verslechtering van de winstgevendheid in het bedrijfsleven. Tevens stijgt de werkloosheid, daalt de werkgelegenheid en nemen de tekorten op de overheidsbegroting fors toe.

Wat zijn de oorzaken hiervan? Voor een deel ligt dit aan de conjunctuurbeweging en de wereldeconomie. Maar vooral is er sprake van een uitholling van de concurrentiepositie. De arbeidskosten stegen sneller dan elders vanwege toenemende krapte op de arbeidsmarkt in ons land. Op deze manier prijs je jezelf uit de markt. Voor andere landen wordt het relatief duur om producten te importeren.

"De maatregelen van het kabinet kunnen wellicht overtrokken zijn, echter gebrek aan realisme is het kabinet niet te verwijten."

Verder is de koers van dollar gedaald ten opzicht van de euro. Dit maakt het nog duurder voor andere landen om Nederlandse producten te importeren. Voor kabinet-Balkenende II is dit alles reden om fors te bezuinigen. Het regeringsmotto is 'meedoen, meer werk, minder regels'. Wat er moet gebeuren is de concurrentiepositie verbeteren en de arbeidskosten reguleren. Burgers zullen moeten bijdragen aan de oplossingen voor economische en sociale problemen. De Sociale Partners moeten de werkgelegenheid weer laten groeien. Dit is een strategie die na een moeizame periode van onderhandelen

geresulteerd heeft in een sociaal akkoord tussen werkgevers en werknemers. Ten slotte zal de overheid zorgen voor minder regels om zo meer ruimte aan burgers en bedrijven te geven.

Waarom überhaupt bezuinigen in een recessie? Wat is de visie van Keynes en de monetaristen over bezuinigingen? En uiteraard, op welke gebieden wil Balkenende bezuinigen?

Waarom bezuinigingen?

Waarom bezuinigen in tijden van een recessie? In de tijden van economische malaise heeft ook de overheid minder geld te besteden. Er moet dus bijna wel bezuinigd worden op de overheidsuitgaven, omdat de overheidsbestedingen uit de jaren daarvoor niet te betalen zijn. Toch is niet iedereen het daar over eens.

In de jaren dertig heerste er in de Verenigde Staten en de rest van wereld als gevolg een ontzettende depressie. Volgens de beroemde econoom Keynes moet een overheid in tijden van recessie of zelfs depressie juist niet bezuinigen. Als er een recessie is doordat de consumptieve bestedingen

achterblijven, moet de overheid zijn eigen consumptieve bestedingen juist opvoeren om zo de economie te stimuleren. Dit gebeurt dan onder invloed van de multiplier. Als de overheid een brug laat bouwen dan heeft het bouwbedrijf meer geld te besteden. Een van de werknemers koopt vervolgens een cd-speler. Zo krijgt die winkel weer meer geld binnen. De multiplier versterkt het effect van een uitgave die de overheid of ieder ander doet vele malen. Volgens Keynes is het juist taak van de overheid om als de economie niet goed werkt geld te besteden om de economie sneller uit een

dal te helpen. Omgekeerd zou in tijden van hoogconjunctuur de overheid juist wel moeten bezuinigen om een rem op de economie te zetten. Door zo een anticyclisch economisch beleid te voeren zou de overheid op gelijkmatige groei aansturen.

Maar in de tijd dat Keynes deze theorie ontwikkelde was er een andere grote stroming in de economie populair: het monetarisme. Deze stroming vertrouwt op de corrigerende werking van vraag en aanbod. Als er minder banen zijn dan werknemers, dus werkloosheid, dan zullen de lonen, de prijzen, vanzelf lager worden om vraag en aanbod van arbeid weer in evenwicht te brengen. De lonen zullen dalen zodat er meer banen zullen worden aangeboden. Overheidsingrijpen is dus niet nodig of zelfs schadelijk en leidt tot een verdere economische teruggang in plaats van een bijdrage te leveren aan verbetering. Want zo, betogen de monetaristen, er is zo'n vertraging in het overheidsbeleid dat bestedingen pas effect krijgen als de economie alweer groeit. Zo krijg je in plaats van een anticyclisch juist een procyclisch beleid. Deze discussie binnen de economie is nog steeds niet besloten. Misschien ook omdat deze keuze grotendeels een politieke keuze is.

Het valt te zeggen dat in Nederland de kabinetten Lubbers I en II en Kok I en II meer de lijn van monetair beleid volgden dan een Keynians beleid. Op dit moment wil het kabinet Balkenende II veel bezuinigingen doorvoeren vanwege de huidige economische situatie. Maar een vraag is of dit wel echt nodig is. Het motto van het kabinetsbeleid is "meedoen, meer werk, minder regels". Veel van de bezuinigingen worden dan ook geïntroduceerd onder het mom van participatie en eigen verantwoordelijkheid nemen.

De maatregelen/hoofdpunten van het kabinet Balkenende

De financiële positie van de overheid kan snel verslechteren. In de jaren

zeventig en tachtig is dit wel gebleken. Te lang werd destijds gedacht dat de tegenvallers van tijdelijke aard waren. Door een anticyclisch beleid te voeren werd getracht, de economische malaise in Nederland op te lossen. Echter tevergeefs. Een jarenlang volgehouden saneringsproces was vervolgens nodig om de overheidsfinanciën weer op de rails te krijgen. Het kabinet wil een dergelijk langdurig saneringsproces in de toekomst vermijden door nu wel tijdig en adequaat in te grijpen.

Door de toenemende vergrijzing in Nederland zullen de kosten van de verzorgingsstaat oplopen. Dit vereist dat er, in plaats van het laten oplopen van de staatsschuld door middel van een financieringstekort, uitzicht blijft op het aflossen van de staatsschuld.

De financiële gevolgen voor de overheid zijn fors. Om de overheidsfinanciën niet te laten ontsporen als gevolg van hogere AOW-pensioenlasten en zorguitgaven heeft het kabinet een beleid met drie speerpunten ontwikkeld, te weten:

- Verhoging van arbeidsparticipatie, waardoor het financiële draagvlak voor het instandhouden van collectieve voorzieningen wordt verbreed;
- Aanpassing van collectieve regelingen, waardoor de invloed van de vergrijzing op de ontwikkeling van de overheidsuitgaven wordt beperkt;
- Een houdbaar budgettair beleid gericht op schuldaflossing, waardoor bespaard wordt op de rente-uitgaven

Groeipact van de EU (zie tabel 1.1) Sinds het Hoofddlijnenakkoord is de economie echter nog verder verslechterd. Daarom heeft het kabinet een aanvullend pakket van maatregelen opgesteld. De nadruk ligt hierbij op structurele hervormingen om de arbeidsparticipatie te vergroten. Wat betekenen al deze maatregelen nu concreet?

Om de participatie op de arbeidsmarkt structureel te vergroten wordt de arbeidsongeschiktheidsregeling voor zelfstandigen (WAZ) geprivatiseerd, de vervolgitkering WW zal worden geschrapt en de bijzondere bijstand wordt beperkt. Daarnaast staan zoals al eerder vermeld loonmatiging, ontkoppeling van lonen en sociale uitkeringen en inkrimping van het ambtenarenapparaat hoog op de agenda van het kabinet. Niet echt maatregelen waar je vrolijk van wordt, maar gelukkig probeert de overheid ook de arbeidsparticipatie te stimuleren, door te investeren in kennis en onderwijs. Het kabinet wil de regeldruk voor scholen verminderen en de aansluiting van het beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt verbeteren. Ook op het gebied van veiligheid is het beleid van het kabinet gericht op investeren. Zo zal het OM extra zaken verwerken en moet de celcapaciteit fors toenemen.

Conclusie

Het terugdringen van de overheidsuitgaven was de voornaamste

sociale zekerheid die klaar is voor de vergrijzing. Ongetwijfeld kan men zich afvragen of al deze maatregelen niet te ingrijpend zijn. Zeker nu omliggende landen als Duitsland en Frankrijk het niet zo nauw nemen met de eisen van het Stabiliteits- en Groeipact, kan de reactie van het kabinet gezien worden als een overtrokken reactie op de huidige economische malaise. Echter dit blijft een kwestie van het maken van keuzes, vooral politieke keuzes. Aangezien niemand in de toekomst kan kijken zullen er dit soort politieke keuzes gemaakt moeten worden. De maatregelen van het kabinet kunnen wellicht overtrokken zijn, echter gebrek aan realisme is het kabinet niet te verwijten. Feit blijft dat we te maken hebben met een economische crisis die we met bezuinigingsmaatregelen te boven moeten komen. Daarnaast tracht de overheid deze periode van economische malaise aan te grijpen om de sociale zekerheid te herzien met het oog op de vergrijzing. Of al deze bezuinigingen en hervormingen te diepgaand zijn of juist niet verstrekkend genoeg zal de toekomst moeten uitwijzen. □

Elvira Visscher & Simone van Elk

Tabel 1.1 EMU-saldo zonder en met beleid 2003-2007 (m.% BBP)

	2003	2004	2005	2006	2007
EMU-saldo zonder beleid	-3.0%	-3.8%	-3.8%	-3.0%	-2.9%
Effect Struct. Akk. oord*	+0.7%	+0.6%	+0.5%	+0.5%	+0.5%
Effect Hoofddlijnenakkoord	0.0%	+0.6%	+1.3%	+1.2%	+1.3%
Effect aanvullend beleidspakket Miljoenennota 2004	0.0%	+0.3%	+0.4%	+0.4%	+0.5%
Actueel EMU-saldo	-2.3%	-2.3%	-1.6%	-0.9%	-0.6%
Structureel EMU-saldo	-1.3%	-0.7%	-0.5%	-0.3%	-0.5%

en de hogere vergrijzingslasten kunnen worden ingepast.

Om deze speerpunten te verwezenlijken heeft het kabinet een Hoofddlijnenakkoord opgesteld waarin in begrotingsregels zijn vervat, die ook moeten bijdragen aan een beter EMU-saldo, zodat Nederland voldoet aan de eisen van het omstreden Stabiliteits en

taak waarvoor het kabinet-Lubbers zich gesteld zag. Het huidige kabinet staat niet zozeer een drastische herziening van het stelsel van sociale zekerheid voor, maar een aanpassing van het stelsel van de sociale zekerheid voor de toekomst. De maatregelen van het kabinet zijn er vooral op gericht om de economie uit het slop te halen en een